

Aleksandra Trzecielińska-Polus

Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)

Pogranicze. Polish Borderland Studies 3/2, 117-133

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego)

Aleksandra Trzcieleńska-Polus¹

Streszczenie:

Niniejszy artykuł – poświęcony regionalnemu filarowi polityki zagranicznej – podzielony został na dwie części. W pierwszej zarysowano zmiany w zakresie aktywności międzynarodowej regionów europejskich, z uwzględnieniem działalności zagranicznej polskich województw po historycznych przemianach przełomu lat 80. i 90. XX w. Zawarto tu także przegląd wybranych pojęć i terminów używanych do określenia i analizy interakcji regionów z zagranicą. W części drugiej zilustrowano działania regionów na arenie międzynarodowej przykładem samorządu regionalnego województwa opolskiego. Celem opracowania jest potwierdzenie tezy o wzroście znaczenia poziomu subpaństwowego – tu: regionalnego – znajdującego m.in. wyraz w przemianach zachodzących w stosunkach międzynarodowych, zarówno gospodarczych, kulturalnych, jak i politycznych oraz odpowiedź na pytanie: jakie korzyści odnosi województwo opolskie z prowadzonej współpracy międzynarodowej? Ponadto w podsumowaniu zawarto kilka postulatów dla praktyków polityki regionalnej, dotyczących aktywności międzynarodowej województw.

Słowa kluczowe:

samorząd terytorialny, współpraca transgraniczna, polityka zagraniczna regionów, dyplomacja samorządowa, województwo opolskie

Link do artykułu:

http://pogranicze.uni.opole.pl/biblioteka/docs/tom3/trzcieleńska-polus_t3n2.pdf

Standard cytowania (APA):

Trzcieleńska-Polus, A. (2015). Samorządowy wymiar polityki zagranicznej regionów (na przykładzie Śląska Opolskiego). *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*, t. 3, nr 2, s. 117-133.

Za w pełni uzasadnioną uznać należy tezę sformułowaną przez Olafa Osicę, dyrektora Ośrodka Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, że polska polityka zagraniczna opiera się na trzech filarach: unijnym, narodowym i samorządowym (Osica 2013: 18), przy czym ów samorządowy filar stanowi wzmocnienie polityki europejskiej, a jednocześnie jest swoistym laboratorium nowych idei i koncepcji współpracy realizowanych przez szczebel narodowy.

¹ Dr hab. Aleksandra Trzcieleńska-Polus, prof. UO – kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych w Instytucie Politologii Uniwersytetu Opolskiego, redaktor naczelna czasopisma naukowego *Pogranicze. Polish Borderlands Studies*.

Niniejszy artykuł – poświęcony regionalnemu filarowi polityki zagranicznej – podzielony został na dwie części. W pierwszej zarysowano zmiany w zakresie aktywności międzynarodowej regionów europejskich, z uwzględnieniem działalności zagranicznej polskich województw po historycznych przemianach przełomu lat 80. i 90. XX w. Zawarto tu także przegląd wybranych pojęć i terminów używanych do określenia i analizy interakcji regionów z zagranicą. W części drugiej zilustrowano działania regionów na arenie międzynarodowej przykładem województwa opolskiego (samorządu regionalnego tego województwa), posiłkując się sprawozdaniem dotyczącym współpracy z zagranicą za rok 2013.

Celem opracowania jest potwierdzenie tezy o wzroście znaczenia poziomu subpaństwowego – tu: regionalnego – znajdującego m.in. wyraz w przemianach zachodzących w stosunkach międzynarodowych, zarówno gospodarczych, kulturalnych, jak i politycznych oraz odpowiedź na pytanie: jakie korzyści odnosi województwo opolskie z prowadzonej współpracy międzynarodowej?

Polityka zagraniczna regionów?

Od początku lat 90. XX w. przewidywano i oczekiwano, że w Europie Środkowo-Wschodniej wraz z procesem transformacji ustrojowej nastąpi wzrost roli samorządów terytorialnych, zarówno w gospodarce, jak i polityce, w tym także w polityce zagranicznej (zdecentralizowanej polityce zagranicznej). Na popularności zyskiwało (również w Polsce) hasło „Europa regionów” (przeciwstawiane koncepcji „Europa Ojczyzn”) oraz wytyczna sformułowana podczas Szczytu Ziemi w 1992 r. w Rio de Janeiro: „Myśl globalnie, działaj lokalnie”. Zgodnie z tym przesłaniem, staliśmy się w minionym ćwierćwieczu świadkami istotnych dynamicznych zmian zachodzących w stosunkach międzynarodowych (nie tylko w Europie Środkowej i Wschodniej), szczególnie w zakresie ich struktury podmiotowej oraz przedmiotowej. Państwa, jako podmioty relacji międzynarodowych, pozostają nadal najważniejszymi aktorami na arenie międzynarodowej, ale obok nich nawiązują coraz intensywniejsze kontakty i realizują swoje partykularne interesy ponad granicami państw również niepaństwowe podmioty (*non-state-actors*), takie jak korporacje transnarodowe, organizacje rządowe i pozarządowe, a także ugrupowania religijne. Jednymi z ważniejszych subpaństwowych podmiotów uczestniczących coraz aktywniej w sieci kontaktów międzynarodowych stały się również regiony, rozumiane jako jednostki administracyjno-terytorialne znajdujące się w hierarchii podziału administracyjnego tuż poniżej szczebla centralnego².

2 Definicja „regionu” przyjęta przez Zgromadzenie Regionów Europy brzmi: „Regionem jest jednostka polityczno-terytorialno-administracyjna usytuowana bezpośrednio po centralnej władzy państwowej, wyposażona w wybierane lub mianowane przedstawicielstwo polityczne, zabezpieczone istnieniem rady regionalnej, ukonstytuowanej przez niższe, podległe jej jednostki terytorialne” (cyt. za: Malarski 2003: 100).

Regiony, jako instytucje prawnoustrojowe, prowadzą w poszczególnych państwach określoną (ograniczoną zapisami ustawowymi) politykę gospodarczą, społeczną, kulturalną itd., ale także utrzymują kontakty z regionami w innych państwach, tworzą zagraniczne przedstawicielstwa, stają się członkami międzynarodowych organizacji i stowarzyszeń oraz podpisują umowy międzynarodowe.

Do najważniejszych przyczyn pluralizacji struktury podmiotowej relacji międzynarodowych, w tym uczestnictwa w nich regionów, zaliczyć należy przede wszystkim:

- demokratyzację stosunków międzynarodowych,
- uwewnętrznianie polityki zagranicznej (*domestication*) – zacieranie się granic między kwestiami polityki wewnętrznej i zagranicznej,
- uspołecznianie polityki zagranicznej,
- umiędzynarodowienie wielu spraw leżących w kompetencjach władz regionalnych (a niekiedy także lokalnych),
- procesy decentralizacji, dekoncentracji³, regionalizacji, a także globalizacji.

Polityka zagraniczna przestaje być wyłączną domeną rządów państwowych. W niemieckiej literaturze analizującej transgraniczne kontakty jednostek samorządu terytorialnego na różnych szczeblach (miast, gmin, powiatów) i krajów federacji/landów oraz aktywność i zaangażowanie na tym polu władz lokalnych i landowych w osobach ich liderów oraz innych przedstawicieli wyżej wymienionych społeczności, używa się takich pojęć, jak: „komunalna lub regionalna polityka zagraniczna” (*kommunale und regionale Außenpolitik*), „dyplomacja miast” (*Städtediplomatie; City Diplomacy*), „polityka zagraniczna krajów związkowych prowadzona obok polityki rządowej” (*Nebenaußenpolitik der Länder*; por. np. Statz i Wohlfarth 2010; Heberlein 1989; von Kodolitsch 1989; Sticker 1982; Ziegler 1992), a także „by-passy polityki zagranicznej rządu federalnego” (*By-Passing der Außenpolitik*).

Jednakże w związku ze zgłaszanymi niekiedy wątpliwościami, a nawet sporami prowadzonymi w RFN na temat: czy w obliczu zadekretowanej konstytucyjnie wyłączności rządu federalnego na formułowanie i prowadzenie polityki zagranicznej (art. 32 Ustawy Zasadniczej)⁴ słuszne jest przypisywanie takiego terminu aktywności miast, gmin czy landów, tym bardziej zasadne jest stawianie podobnego pytania w państwie unitarnym, jakim jest Polska.

3 Chodzi tu o dekoncentrację części funkcji administracji publicznej oraz decentralizację administracji państwowej.

4 Art. 32 Ustawy Zasadniczej w punkcie 1 stwierdza, że „Utrzymywanie stosunków z państwami zagranicznymi jest sprawą Federacji”. Jednakże w punkcie 3 przewiduje, że „W zakresie swoich kompetencji ustawodawczych kraje mogą za zgodą Rządu Federalnego zawierać układy z państwami zagranicznymi”.

Wielu badaczy niemieckich rozstrzyga ten dylemat twierdząco, uznając za prawomocną możliwość prowadzenia pewnych działań w zakresie polityki zagranicznej przez kraje federacji i inne jednostki samorządu terytorialnego. Przytaczają jednocześnie wiele przykładów potwierdzających tezę o polityce zagranicznej realizowanej nawet na poziomie komunalnym (np. partnerstwa niemiecko-izraelskie zawierane przed oficjalnym uznaniem Izraela przez Niemcy Zachodnie czy kontakty niemieckich i francuskich miast realizowane przed pojednaniem dokonany w 1963 r. przez Charles'a de Gaulle'a i Konrada Adenauera w Traktacie Elizejskim, a także współpracę transgraniczną miast i gmin niemieckich z ich odpowiednikami w państwach Trzeciego Świata), które przyczyniły się do nawiązania czy poprawy stosunków dwustronnych na poziomie międzyrządowym lub pomogły i pomagają rozwiązywać problemy globalne współczesnego świata (np. dotyczące ochrony środowiska naturalnego, walki z głodem, łamaniem praw człowieka itp.). Za wymowny przykład polityki zagranicznej realizowanej przez niemiecki kraj związkowy uznać można intensywne kontakty i współpracę Bawarii z Austrią w 2000 r. (po wyborach wygranych przez Wolnościową Partię Austrii Jörga Haidera), podczas gdy rząd federalny deklarował solidarnie z pozostałymi państwami członkowskimi Unii Europejskiej bojkot Austrii na arenie międzynarodowej.

W Polsce, od początku transformacji ustrojowej na przełomie lat 80. i 90. obserwujemy proces ewolucyjnych zmian w zakresie kontaktów z zagranicą oraz systematyczny wzrost aktywności województw we współpracy transgranicznej, transnarodowej i międzynarodowej kooperacji interregionalnej oraz euroregionalnej. Jest to namacalny efekt i odzwierciedlenie zwiększenia roli samorządów terytorialnych w sferze polityki, w tym w dziedzinie stosunków z zagranicą. Samorządy wojewódzkie (z inicjatywy województwa wielkopolskiego) powołały Stałą Ogólnopolską Konferencję Współpracy Międzynarodowej Samorządów⁵, domagając się możliwości większego udziału w formułowaniu założeń polskiej polityki zagranicznej i wskazując jak wielki wkład wnoszą w realizację strategicznych celów Polski w relacjach z zagranicą. W efekcie tych starań w poszczególnych województwach utworzone zostały regionalne ośrodki debaty międzynarodowej (RODM) podlegające Ministerstwu Spraw Zagranicznych, które są koordynatorami, inicjatorami i animatorami działań międzynarodowych w województwach, dzięki którym, zdaniem byłego ministra Radosława Sikorskiego, „potrzeby samorządów znajdują odzwierciedlenie w priorytetach polityki zagranicznej państwa” (,Expose' 2013).

Katarzyna Szmigiel jest zdania, że w Polsce pojęcie „polityka zagraniczna regionów” powinno być opatrzone cudzysłowem ze względu na to, że nie jest ono powszechnie akceptowane (Szmigiel 2009: 47). Polskie prawo oraz analitycy aktywności

5 Pierwsze posiedzenie konferencji odbyło się w Poznaniu 15.11.2012 r., drugie – 28.06.2013 r. również w Poznaniu (poświęcone było udziałowi polskich samorządów w umacnianiu Partnerstwa Wschodniego) i trzecie – 26.09.2014 r. w Łodzi (dotyczyło współpracy z Chinami).

międzynarodowej samorządów lokalnych i wojewódzkich operują najczęściej takimi terminami, jak: „współpraca ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw”, „współpraca zagraniczna miast, gmin i regionów”, „współpraca transgraniczna”, „współpraca twinningowa”, „relacje międzynarodowe jednostek subpaństwowych”, „samorządowy i obywatelski wymiar polityki zagranicznej”, a także „dyplomacja samorządowa”⁶. Adrianna Skorupska (2015) używa pojęcia „dyplomacja samorządowa”, a Beata Surmacz (2015: 421-449), opisując aktywność międzynarodową regionów opatruje termin dyplomacja cudzysłowem.

Do polskiej literatury przedmiotu wprowadzony został także termin „paradyplomacja”, odnoszony pierwotnie do zewnątrzpaństwowych (głównie transgranicznych) relacji utrzymywanych przez jednostki administracyjne państw federalnych oraz regiony autonomiczne, w tym przede wszystkim przez regiony dążące do uzyskania suwerenności. Przykładowo mianem paradyplomacji określa się w literaturze przedmiotu podejmowanie przez rząd Szkocji działań dyplomatycznych w stosunkach międzynarodowych (Czapiewski 2011: 209) czy aktywność Tatarstanu w czasie kryzysu ukraińsko-rosyjskiego i aneksji Krymu w 2014 r. (Sabitov 2014: 68-76). Obecnie paradyplomacja rozumiana jest jako jedno z narzędzi stosunków międzynarodowych; jako niesuwerenna aktywność międzynarodowa prowadzona obok dyplomacji realizowanej przez rząd centralny (makrodyplomacja) i niejako ją współkształtująca (Łuszczuk 2013: 125). Celem paradyplomacji może być np. ukazywanie wyjątkowych walorów i atrakcyjności regionu, a w konsekwencji przyciąganie inwestorów zagranicznych lub turystów.

Zróznicowane jest podejście poszczególnych województw do interakcji z zagranicą. Przykładowo województwo małopolskie na swej oficjalnej stronie internetowej, prezentując swoje regiony partnerskie, używa (bez opatrywania cudzysłowem) terminu „polityka zagraniczna”: „[...] podstawowym elementem polityki zagranicznej województwa jest współpraca z regionami państw UE, która ma służyć poszerzaniu i pogłębianiu wiedzy, a także zdobywaniu nowych umiejętności z dziedziny programowania i absorpcji środków unijnych oraz montażu finansowego środków na inwestycje oraz inne przedsięwzięcia realizowane przez województwa”⁷. Województwo kujawsko-pomorskie, ukazując swoich zagranicznych partnerów anonsuje, że „współpraca zagraniczna województwa kujawsko-pomorskiego jest częścią polityki zagranicznej państwa polskiego”⁸. Tymczasem województwo dolnośląskie nie pozostawia wątpliwości na swojej stronie internetowej, zapewniając, iż „województwo

6 Przedstawiciele MSZ używają w odniesieniu do stosunków utrzymywanych przez województwa z zagranicą określeń, które można nazwać eufemizmami: „samorządowy” i/lub „obywatelski wymiar polskiej polityki zagranicznej” (por.: Pomianowski 2013: 8-9).

7 <http://www.malopolskie.pl/Wspolpraca/Zagraniczna/> dostęp: 17.11.2014.

8 http://www.kujawsko-pomorskie.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=6585&Itemid=413, dostęp: 17.11.2014.

nie prowadzi więc polityki zagranicznej, która pozostaje w kompetencji rządu; samorząd wojewódzki prowadzi współpracę zagraniczną⁹.

Michał Łuszczuk, przytacza argumenty Ivo D. Duchacka, amerykańskiego badacza czeskiego pochodzenia, który stworzył teoretyczne podstawy paradyplomacji, przemawiające za uznaniem transgranicznej współpracy interregionalnej – stanowiącej, jego zdaniem, jedną z postaci paradyplomacji – jako wtórnej i podporządkowanej dyplomacji prowadzonej przez rząd centralny (będąc narzędziem polityki zagranicznej i kontaktów z zagranicą realizowanych przez państwo). Za Duchackiem, wyróżniono trzy kategorie takiej paradyplomacji (Łuszczuk 2013: 125-127):

- transgraniczną paradyplomację regionalną dotyczącą relacji między graniczącymi ze sobą regionami z różnych państw (np. województwa opolskiego i Kraju Ołomunieckiego),
- paradyplomację transgraniczną między regionami z sąsiadujących państw, gdy regiony nie stykają się ze sobą (np. województwa opolskiego i Nadrenii-Palatynatu),
- paradyplomację globalną obejmującą relacje regionów należących do państw z sobą niegraniczących (np. województwa opolskiego i Burgundii).

Hanna Dumała wyróżnia kilkanaście motywów dyplomacji/paradyplomacji realizowanej przez aktorów subpaństwowych, wśród których znajdują się m.in.: chęć realizacji przysługujących praw; motyw mobilizacji własnego potencjału poprzez znoszenie barier współpracy; budowanie zaufania i przyjaznych stosunków; motyw reprezentacji i promocji własnych interesów; a także motyw emancypacyjny (tj. podkreślanie niezależności od władz centralnych; Dumała 2010: 65-76).

W związku z powyższym zasadne staje się pytanie: jakie funkcje mogą pełnić kontakty transgraniczne/międzynarodowe utrzymywane przez regiony wobec polityki zagranicznej rządu centralnego? Po pierwsze, mogą one wspierać, pogłębiać i podtrzymywać kierunki, założenia i cele wytyczone przez rząd w stosunkach z zagranicą. Po drugie, mogą pełnić rolę forpoczty polityki rządowej, czyli swobodnego testera, jaki może być odbiór kontaktów międzyrządowych, albo jakie należy zastosować narzędzia. Po trzecie, mogą być one uzupełnieniem kontaktów na szczeblu centralnym (tworzyć ów tzw. drugi tor polityki zagranicznej) wynikającym z podziału zadań między rządem centralnym, władzami regionalnymi i komunalnymi. Wreszcie po czwarte, mogą one także hipotetycznie znajdować się w opozycji do oficjalnej polityki rządu (np. poprzez utrzymywanie kontaktów z podmiotami – np. komunami – w państwach potępianych przez państwo macierzyste i bojkotowanych na arenie międzynarodowej).

9 <http://bip.umwd.pl/index.php?id=397>, dostęp: 17.11.2014.

Podstawy prawne międzynarodowej współpracy regionów

W Konstytucji RP w artykule 172 przyznaje się samorządom prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz do współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw (por. Trzcieleńska-Polus 2011: 303-308).

W ustawie o samorządzie województwa z 5.06.1998 r. rozdział 6 zawiera trzy artykuły (75-77) dotyczące współpracy z zagranicą. Przewiduje się w nich, że sejmik województwa uchwała priorytety współpracy z zagranicą, w których określa główne cele i kierunki geograficzne tejże współpracy oraz zamierzenia przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych. Kolejny zapis mówi o tym, że współpraca z zagranicą musi być prowadzona zgodnie z prawem wewnętrznym oraz polityką zagraniczną realizowaną przez państwo. W artykule 77 stwierdza się, że wszelka aktywność województwa wobec podmiotów zagranicznych (w tym np. podpisywanie umów o współpracy) może odbywać się za zgodą ministra spraw zagranicznych.

Z powyższego wyciągnąć należy wniosek, że województwa mogą zawierać i realizować umowy o współpracy, przystępować do organizacji międzynarodowych, a także uczestniczyć w działaniach Unii Europejskiej wpływających z realizacji polityki regionalnej. Z zapisów ustawy wynika jednak ograniczony i podporządkowany rządowej polityce charakter stosunków utrzymywanych przez województwa z zagranicą. W literaturze przedmiotu znaleźć można jednak także zdania, że aktywność międzynarodowa województw tworzy ważną wartość dodaną działalności dyplomatycznej, realizowanej w środowisku międzynarodowym przez władzę centralną państwa. Jest to bowiem trudna do przecenienia dyplomacja oddolna. Jerzy Pomianowski, były podsekretarz stanu w MSZ, w wystąpieniu podczas pierwszego posiedzenia Stałej Ogólnopolskiej Konferencji Współpracy Międzynarodowej Samorządów w Poznaniu w 2012 r. czyni rozróżnienie między „dyplomacją klasyczną i samorządową” (Pomianowski 2013: 8). Przyznaje jednocześnie, że we wszystkich demokracjach następuje wspomniana już uprzednio decentralizacja zadań w procesie realizacji polityki zagranicznej.

Grzegorz Schetyna, występując 4.12.2012 r. w Białymstoku na konferencji *Dyplomacja samorządowa – wymiar wschodni. Strategia dla województwa podlaskiego*, przywołując doświadczenia województwa dolnośląskiego we współpracy transgranicznej z Saksonią oraz z regionami w Republice Czeskiej, nazwał tę aktywność „realizacją polityki zagranicznej przez samorzady w regionach” (Schetyna 2013: 17).

W 2012 r. Ministerstwo Spraw Zagranicznych rozpisało konkurs zatytułowany *Wsparcie obywatelskiego i samorządowego wymiaru polskiej polityki zagranicznej 2012*. Podobne konkursy ogłoszone zostały w kolejnych latach. Za pomocą tego instrumentu finansowanie uzyskują projekty, które mają na celu rozwój bezpośredniego dialogu międzynarodowego między wspólnotami

samorządowymi różnych państw i wzmocnienie zaplecza merytorycznego międzynarodowej współpracy regionalnej.

Dyplomacja samorządowa województwa opolskiego

Dyplomację samorządową należy uznać za jedną z form dyplomacji publicznej (nowej dyplomacji publicznej), definiowanej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych jako zestaw działań o charakterze strategicznym, koncepcyjnym, analitycznym, koordynacyjnym i wykonawczym, które poprzez kształtowanie postaw społecznych i opinii publicznej za granicą wpływają na realizację istotnych interesów Polski w świecie, używając narzędzi i metod spoza tradycyjnej dyplomacji jako obszaru relacji międzypaństwowych. Celem nadrzędnym dyplomacji publicznej jest oddziaływanie na obywateli innych państw w celu uzyskania za granicą zrozumienia i poparcia dla polskiej racji stanu i polityki władz RP, a jednocześnie ustanowienie wzajemnie korzystnych relacji ze społeczeństwami/społecznościami innych państw. Stanowiąc uzupełnienie tradycyjnej dyplomacji, jest aktywnością skierowaną do zagranicznych instytucji, organizacji oraz społeczeństw¹⁰.

Wśród przejawów i form działań wchodzących w zakres tak rozumianej nowej dyplomacji publicznej/dyplomacji samorządowej/dyplomacji obywatelskiej prowadzonej przez województwo opolskie, wymienić można m.in.:

- tworzenie i utrzymywanie biur/przedstawicielstw zagranicznych (np. Biuro Województwa Opolskiego w Moguncji, posiadające status zamiejscowej komórki organizacyjnej podlegającej bezpośrednio marszałkowi województwa opolskiego czy Biuro Informacyjne Województwa Opolskiego istniejące w Brukseli od 2001 r. i będące także jednostką zamiejscową Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego oraz podlegające marszałkowi województwa)¹¹. Biura te instytucjonalizują bezpośrednie kontakty samorządu województwa z zagranicą, umożliwiając prowadzenie lobbingu na rzecz województwa w innych państwach oraz w instytucjach unijnych,
- organizację misji gospodarczych i giełd kooperacyjnych, których celem jest nawiązywanie kontaktów zarówno z innymi subpaństwowymi podmiotami (np. giełda kooperacyjna gmin z Opolszczyzny i Nadrenii-Palatynatu), jak i z firmami zagranicznymi,
- udział w różnorodnych targach i forach, podczas których prezentowane są walory regionu (promocja regionu), w tym jego potencjał gospodarczy, a tym samym kreowany

¹⁰ http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/dyplomacja_publiczna/, dostęp: 18.11.2014.

¹¹ Wioleta Hryniewicka-Filipkowska stwierdza, że zagraniczne biura polskich województw nie posiadają statusu dyplomatycznego lecz są to delegatury – przedstawicielstwa działające z ramienia władz samorządowych, które reprezentują i promują region poza granicami kraju. Ich działalność stanowi jedynie uzupełnienie oficjalnych kontaktów dyplomatycznych państwowej służby dyplomatycznej (por. Hryniewicka-Filipkowska 2012: 135-143).

jest wizerunek całego państwa (np. udział województwa opolskiego w takich zagranicznych imprezach targowych jak: „Grüne Woche” w Berlinie, Targi Rzemieślniczo-Konsumpcyjne w Moguncji, Międzynarodowe Targi Turystyczne ITB w Berlinie, Targi w Hanowerze, Mogunckie Targi Książki, Targi UTAZAS w Budapeszcie. Województwo opolskie było także współorganizatorem Międzynarodowych Targów Turystycznych „W stronę słońca”). Poprzez te działania odbywa się, jak już wspomniano uprzednio, lobbing zarówno na rzecz regionu, jak i całej Polski,

– przygotowywanie i realizacja podróży studyjnych za granicą lub wizyt w regionie dla przedstawicieli z zagranicy (np. coroczna organizacja podróży studyjnych dla uczestników opolskiego Programu Odnowy Wsi),

– przyznawanie honorowych obywatelstw, nagród i odznaczeń regionalnych obywatelom innych państw (najczęściej reprezentującym partnerskie regiony), a także wnioskowanie u władz centralnych o przyznanie odznaczeń państwowych zasłużonym dla współpracy przedstawicielom zagranicznych regionów (np. uhonorowanie byłego premiera Nadrenii-Palatynatu Kurta Becka nagrodą specjalną „Złoty Most Dialogu” w ramach II edycji plebiscytu „Mosty Dialogu 2013”)¹²,

– staże i praktyki przyznawane nawzajem przedstawicielom współpracujących regionów oraz organizacja wymiany młodzieży (np. w 2013 r. w ramach Porozumienia Czterostronnego z 2003 r. odbyła się ósma edycja projektu wymiany stażystów regionów partnerskich oraz dziesiąta edycja projektu Spotkań Młodzieży i Międzynarodowego Obozu Młodzieżowego w Łambinowicach dla młodych mieszkańców obwodu iwanofrankiowskiego),

– korespondencję oficjalną, np. dotyczącą świąt narodowych czy gratulacje przesyłane w związku z wynikami wyborów samorządowych (zredagowane zawsze w oryginale po polsku, a do nich załączane jest robocze tłumaczenie),

– wspólną organizację obchodów świąt (np. Dnia Przyjaźni Polsko-Węgierskiej, który, zgodnie z uchwałą przegłosowaną przez parlamenty obu krajów w 2007 r., ustalony został na 23 marca),

– uczestnictwo w wydarzeniach rocznicowych dotyczących partnerów zagranicznych (np. coroczny udział w obchodach Dnia Konstytucji Nadrenii-Palatynatu),

– członkostwo w organizacjach międzynarodowych (np. województwo opolskie jest członkiem Europejskiej Wspólnoty Rozwoju Obszarów Wiejskich ARGE z siedzibą w Wiedniu, dzięki czemu prowadzony jest Program Odnowy Wsi),

– uczestnictwo w kolejnych edycjach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska–Rzeczpospolita Polska,

¹² Jest to nagroda wręczana od 2010 r. przez Samorząd Województwa Opolskiego i Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej osobom działającym na rzecz pojednania polsko-niemieckiego i tolerancji.

- utrzymywanie stałych bezpośrednich kontaktów z takimi instytucjami, jak Komisja Europejska, Parlament Europejski czy Komitet Regionów, które wynikają m.in. z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego,
- wspieranie diaspory polskiej w partnerskim obwodzie iwanofrankiowskim,
- kreowanie wizerunku regionu za granicą (a pośrednio także Polski) poprzez organizację dni kultury, wystawy, publikacje, itp. w partnerskich regionach,
- uczestnictwo w różnych formach współpracy euroregionalnej w ramach dwóch transgranicznych euroregionów: Pradziad i Silesia oraz w Europejskim Ugrupowaniu Współpracy Terytorialnej „Tritia”¹³, zrzeszającym województwa śląskie i opolskie oraz czeski kraj morawsko-śląski i słowacki kraj żyliński.

Realizując *Priorytety współpracy zagranicznej województwa opolskiego* zatwierdzone uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego nr VII/51/2007 z 24.04.2007 r.¹⁴, województwo opolskie rozwija kooperację z następującymi partnerskimi regionami:

- Autonomiczna Wspólnota Galicji w Hiszpanii (porozumienie o współpracy podpisano 4.03.1999 r.),
- Region Bazylikata we Włoszech (porozumienie o współpracy zawarte zostało 21.10.1999 r.),
- Obwód iwanofrankiowski na Ukrainie (umowa o współpracy z 5.10.2001 r.),
- Nadrenia-Palatynat w Niemczech (dwa wspólne oświadczenia podpisane w dniu tragicznych zamachów terrorystycznych w USA 11.09.2001 r.),
- Kraj Ołomuniecki w Republice Czeskiej (porozumienie o współpracy podpisane zostało 9.07.2002 r.),
- Komitat Fejér na Węgrzech (współpraca rozwija się na bazie porozumienia o współpracy z 21.08.2000 r.),

13 Ugrupowanie ponadnarodowe, posiadające osobowość prawną, powstało 3.12.2012 r. Głównym jego celem jest stworzenie spójnego regionu transgranicznego poprzez realizację wspólnych projektów.

14 *Priorytety współpracy zagranicznej województwa opolskiego* z 2007 r. są trzecim tego typu dokumentem (poprzednie obowiązywały w latach: 1999-2002 oraz 2003-2006). W rozdziale określającym cele i zadania współpracy międzynarodowej Opolszczyzny zapisano, że uwzględniając czynniki gospodarcze, geograficzne i historyczno-kulturowe oraz przynależność Polski do UE, powinna ona: przyczyniać się do rozwoju gospodarczego (w tym małej i średniej przedsiębiorczości oraz turystyki); wspierać działalność euroregionów Pradziad i Silesia; sprzyjać transferowi wiedzy (w tym dotyczącej funkcjonowania w strukturach europejskich, gospodarowania europejskimi funduszami pomocowymi i strukturalnymi, zapobiegania kataklizmom i likwidowania ich skutków, a także formowania społeczeństwa obywatelskiego) oraz technologii; stymulować międzynarodowe inicjatywy międzyuczelniane i międzyszkolne; wzmacniać pozycję i kształtować pozytywny wizerunek województwa wśród regionów Europy i w Polsce.

- Kraj Związkowy Styria w Austrii (porozumienie o współpracy zawarto 3.07.2004 r.),
- Okręg Arad w Rumunii (porozumienie o współpracy międzyregionalnej datowane jest 16.03.2007 r.),
- Prowincja Fujian w Chinach (list intencyjny z 9.09.2012 r.),
- Region Burgundia we Francji (porozumienie o współpracy zdecentralizowanej zawarte zostało 7.07.2014 r.).

W uzupełnieniu prezentowanych umów o współpracy partnerskiej należy wymienić także wspomniane już powyżej *Porozumienie czterostronne o współpracy międzyregionalnej* („4-stronna partnerska sieć regionalna”), zawarte 21.05.2003 r. przez województwo opolskie z Burgundią we Francji, Nadrenią-Palatynatem w Niemczech i krajem środkowoczeskim w Republice Czeskiej. W ramach tego porozumienia realizowane są cykliczne imprezy i projekty kierowane głównie do młodzieży, które mają na celu kształtowanie i umacnianie więzi między młodymi mieszkańcami partnerskich regionów.

Ze sprawozdania dotyczącego współpracy województwa opolskiego z zagranicą za rok 2013, przygotowanego dla Sejmiku Województwa Opolskiego w marcu 2014 r.¹⁵, wynika, że w roku 2013:

- odbyło się w województwie opolskim 27 wizyt oficjalnych przedstawicieli władz partnerskich regionów oraz osób reprezentujących placówki dyplomatyczne w Polsce,
- w dziedzinie gospodarki odnotowano realizację 24 inicjatyw (organizowanie misji gospodarczych, giełd kooperacyjnych, spotkań biznesowych, forów i konferencji), w które zaangażowane były merytorycznie komórki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego,
- w sferze kultury zorganizowano 18 imprez (w tym m.in.: Dzień Przyjaźni Polsko-Węgierskiej, projekt kulturalny *Vivre ensemble* zrealizowany wraz z Burgundią, obchody Dni Nadrenii-Palatynatu, spotkanie z przedstawicielami środowisk twórczych z obwodu iwanofrankiowskiego),
- w dziedzinie edukacji wymieniono dziewięć projektów (m.in. EUROQUIZ – konkurs nt. wiedzy o Unii Europejskiej w ramach Porozumienia Czterostronnego, kontynuację programu dokształcania nauczycieli języka niemieckiego „Niwki”; inaugurację na Uniwersytecie Opolskim studiów „Europa Master” we współpracy z Uniwersytetem im. J. Gutenberga w Moguncji oraz Burgundzkim Uniwersytetem w Dijon).

Inne działania międzynarodowe w kooperacji z regionami, z którymi podpisano umowy o współpracy międzyregionalnej dotyczyły takich dziedzin, jak:

¹⁵ Sprawozdanie ze współpracy województwa opolskiego z zagranicą w 2013 roku. Informacja dla Sejmiku Województwa Opolskiego, marzec 2014, <http://opolskie.pl/docs/sprawozdanie1.pdf>, dostęp: 17.11.2014.

ochrona środowiska naturalnego (pięć inicjatyw), sport (sześć imprez), turystyka (dziewięć projektów), rozwój obszarów wiejskich (12 programów). Łącznie samorząd województwa opolskiego wymienia zaangażowanie w 150 inicjatywach zrealizowanych w 2013 r. z udziałem partnerów zagranicznych. Jak wynika ze sprawozdania, większość tych inicjatyw zaliczyć należy do tzw. miękkiego modelu dyplomacji publicznej, gdzie główny punkt ciężkości stanowi komunikacja interkulturowa. To dzięki niej tworzony jest klimat dialogu, wzajemnego zrozumienia i porozumienia.

Zarząd Województwa Opolskiego wspiera międzynarodową wymianę doświadczeń, głównie z państwami i regionami państw członkowskich UE oraz z państwami realizującymi przeobrażenia strukturalne i polityczne ze wschodu Europy (przede wszystkim świadczy o tym intensywna współpraca z obwodem iwanofrankiowskim), zgodnie z priorytetami polskiej polityki zagranicznej, w tym z założeniami wypromowanego przez Polskę na forum UE projektu Partnerstwo Wschodnie. To zobowiązanie do prowadzenia współpracy ze społecznościami regionalnymi innych państw w zgodności z polityką zagraniczną Polski i jej międzynarodowymi zobowiązaniami zapisane zostało w *Statucie Województwa Opolskiego* w brzmieniu z 21.07.2000 r. (por. rozdział XII Statutu: *Współpraca zagraniczna*)¹⁶.

Specyfika województwa opolskiego – swoiste cechy wykształcone przez historię i położenie geograficzne (zewnętrzne pogranicze polsko-czeskie i wewnętrzne etniczno-kulturowe pogranicze polsko-niemieckie oraz znaczna grupa repatriantów ze wschodu i ich potomków zamieszkujących ten region, a także trwające od dziesięcioleci migracje zagraniczne ludności regionu na pobyt stały i czasowy) znajdują odzwierciedlenie w intensywności i kierunkach geograficznych współpracy z zagranicą. W 2013 r. Samorząd Województwa Opolskiego zrealizował najwięcej, bo aż 48 inicjatyw we współpracy z regionami niemieckimi (w tym 29 projektów z partnerskim regionem Nadrenia-Palatynat), 17 – z regionami w Republice Czeskiej (w tym cztery z partnerskim krajem ołomunieckim i dwa z krajem środkowoczeskim), 10 – z Ukrainą (w tym sześć z partnerskim obwodem iwanofrankiowskim), 7 projektów odbyło się w kooperacji z Burgundią i po jednym z Komitatem Fejér, Prowincją Fujian oraz Styrią.

Joachim Mertes, przewodniczący Landtagu kraju związkowego Nadrenia-Palatynat, podczas uroczystych obchodów dziesiątej rocznicy podpisania umowy o współpracy z województwem opolskim stwierdził (12.09.2011 r.), że partnerstwo obu regionów stanowi potwierdzenie tezy o wnoszeniu przez nie ogromnego wkładu do dobrych stosunków polsko-niemieckich oraz pełnieniu roli ich „podwalin/podbudowy” (*Unterbau des deutsch-polnischen Verhältnisses*)¹⁷.

16 <http://www.lex.pl/mp-akt/-/akt/m-p-2000-22-453>, dostęp: 11.12.2015.

17 Partnerschaftsbesuch in der Woiwodschaft Oppeln, <http://www.landtag.rlp.de/icc/Internet-DE/nav/a8f/broker.jsp?uCon=9077d9d4-5e0f-2310-aa63-b91086d35f8f&uBasVaria nt=11111111-1111-1111-1111>, dostęp: 17.11.2014.

Odpowiadając na pytanie dotyczące korzyści ze współpracy międzynarodowej województwa opolskiego, stwierdzić należy, iż aktywność zagraniczna, w tym międzynarodowa kooperacja interregionalna, pozwala na wymianę doświadczeń i porównywanie różnych metod pracy, pomysłów i praktyk w dziedzinie zarządzania regionem, gospodarowania zasobami, promocji regionu i rozwiązywania różnorodnych problemów (np. zwalczania bezrobocia, restrukturyzacji przemysłu czy odnowy i modernizacji wsi), a także mobilizuje do udzielania pomocy w sytuacjach kryzysowych (np. w czasie powodzi stulecia na Opolszczyźnie w 1997 r.). Dzięki współpracy międzynarodowej regionów następuje łagodzenie niekorzystnych skutków istnienia granic państwowych, a nawet przewyższanie ich jako barier kontaktów na płaszczyźnie społecznej, ekonomicznej, ekologicznej, technologicznej, kulturalnej, naukowej i innych. Poprzez organizowane targi i wystawy próbuje się przyciągnąć inwestorów zagranicznych na Opolszczyznę, znaleźć rynki zbytu dla produktów wytwarzanych w województwie lub skojarzyć opolskich przedsiębiorców z kooperantami z zagranicy. W ramach współpracy transgranicznej następuje też koordynacja rozbudowy i modernizacji infrastruktury po obu stronach granicy (np. dróg dojazdowych czy transgranicznych ścieżek rowerowych). Dzięki kooperacji ze społecznościami regionalnymi w innych państwach wzmacnia się potencjał wewnętrzny regionu i jego pozycja, tak w stosunku do instytucji krajowych, jak i unijnych. Reprezentując wspólne interesy, współpracujące z sobą regiony uzyskują większą szansę pozyskania środków na realizację wspólnych przedsięwzięć (przede wszystkim z funduszy unijnych). Społeczności regionów partnerskich poznają się poprzez spotkania i uczestnictwo w projektach, dzięki czemu następuje przewyższanie istniejących nierzadko historycznych uprzedzeń i negatywnych stereotypów etnicznych, umacnianie poczucia wspólnoty, nawiązywanie znajomości i przyjaźni. Wzajemne powiązania (poziome, pionowe, gospodarcze, kulturalne, sportowe, naukowe, społeczne i inne) pełnią istotną rolę w procesach integracyjnych i wspierają rozwój w różnych dziedzinach, a tym samym sprzyjają wymianie specjalistycznej wiedzy, podnoszeniu jakości życia, promocji, przekazywaniu i obiektywizacji wiedzy o regionie i kraju, a także intensyfikacji dialogów międzykulturowych. Uspołecznienie kontaktów międzynarodowych regionu uczy również mieszkańców tolerancji wobec odmienności kulturowych, etnicznych czy religijnych partnerów. Podkreślić jednak trzeba, że efekty współpracy z zagranicą zazwyczaj są widoczne dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

Do uwarunkowań utrudniających pełne wykorzystanie możliwości prowadzenia dyplomacji samorządowej województw, w tym opolskiego, zaliczyć należy:

- asymetrię uprawnień i kompetencji polskich województw oraz partnerskich regionów zagranicznych (np. niemieckich landów) – mówił o tym m.in. Joachim Mertes w 2011 r. w Opolu,
- brak spójności struktur gospodarczych,

- niedostatek środków finansowych (współpraca z zagranicą finansowana jest przede wszystkim ze środków własnych województwa),
- negatywny wpływ złych stosunków międzypaństwowych (np. między Polską a Rosją na planowane zawarcie umowy o współpracy z Krajem Krasnodarskim),
- bariery językowe.

Podsumowanie

Celem opracowania było wykazanie, że zasygnalizowany we wstępie samorządowy filar polskiej polityki zagranicznej, pełni bardzo ważną rolę w relacjach Polski z zagranicą, a województwo – jako subpaństwowa jednostka terytorialna – bezsprzecznie ma niebagatelną siłę oddziaływania na arenie międzynarodowej, prowadząc własną dyplomację samorządową. Jej efektywność zależy od jakości (sprawności) rządu w regionie, stabilności politycznej (chodzi głównie o stabilność koalicji rządzących w województwie), sytuacji ekonomicznej i społecznej, a także od akceptacji społeczności regionalnej dla aktywności międzynarodowej województwa oraz chęci mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w kontaktach z zagranicą. Województwo opolskie wykazuje wysoką stabilność koalicji rządzącej w regionie (PO–PSL–Mniejszość Niemiecka), co sprzyja kontynuacji nawiązanych kontaktów oraz realizacji długoterminowych projektów i programów, a społeczność regionu cechuje otwartość i relatywnie wysoki poziom tolerancji dla inności współmieszkańców (głównie mniejszości niemieckiej) i partnerów zagranicznych. Mankamentem pozostaje coraz mniejsza pula środków finansowych przewidzianych w budżecie województwa na działalność kulturalną i na współpracę z zagranicą.

Dyplomacja samorządowa województwa opolskiego jest zgodna i spójna z polityką zagraniczną Rządu RP, a jednocześnie – poprzez dobór partnerów i intensywność kontaktów w określonych kierunkach – odzwierciedla swoisty charakter tego regionu. Znajduje on przede wszystkim wyraz w międzynarodowej współpracy interregionalnej z Niemcami, Czechami i Ukrainą.

Podkreślić należy, że współpraca międzynarodowa województw, w tym regionu opolskiego, jest ważnym elementem procesu integracji europejskiej oraz czynnikiem ich rozwoju społeczno-gospodarczego (Trzcieleńska-Polus 2011: 321-327). Interakcje z zagranicą sprzyjają gromadzeniu zasobów (głównie intelektualnych, innowacyjnych) wspierających realizację regionalnych interesów i celów rozwojowych. Kooperacja transgraniczna z regionami w innych państwach umożliwia pozyskiwanie i wymianę informacji (np. rozmowy w ramach współpracy z Nadrenią-Palatynatem na temat energii odnawialnej – problemu, z którym nie tylko Opolszczyzna, ale cała Polska musi się zmierzyć), ale też wyzwala i intensyfikuje aktywność mieszkańców, dzięki czemu następuje przewyższanie postaw nacjonalizmu czy izolacjonizmu.

W kontekście aktywności międzynarodowej polskich województw sformułować można pod adresem decydentów w dziedzinie polityki zagranicznej kilka postulatów dotyczących konieczności:

- doprecyzowania podziału kompetencji i zadań między samorządami województw a wojewodami w dziedzinie kontaktów z zagranicą,
- wypracowania stałych mechanizmów współpracy pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych a samorządami regionalnymi, aby mogły one autentycznie współuczestniczyć w procesie kształtowania i realizacji polityki zagranicznej,
- dowartościowania współpracy zagranicznej polskich województw jako immanentnego elementu skutecznej polityki zagranicznej państwa, m.in. poprzez przeznaczenie większych środków budżetowych na ten cel i udzielanie samorządom pomocy merytorycznej.

Teoria *multi-level governance* (*Mehrebenengovernance*) czyli wielopoziomowego rządzenia – zgodna z zasadą subsydiarności leżącą u podstaw funkcjonowania UE – jest potwierdzeniem tezy, że aktywność zagraniczna na poziomie regionalnym nie stanowi osłabienia monopolu państwa w zakresie realizacji działań na arenie międzynarodowej, lecz ich uzupełnienie i wzbogacenie.

Wydaje się, że Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaczyna zauważać tę kwestię, co uwidoczniło się w wystąpieniu ministra Grzegorza Schetyny w Sejmie RP 6.11.2014 r., gdy stwierdził m.in. „zamierzamy blisko współpracować [...] z samorządami, które również zajmują się współpracą międzynarodową, w dziele budowy porozumienia wokół spraw najważniejszych, wokół polskiej racji stanu”¹⁸. Co prawda minister Włodzimierz Cimoszewicz już w exposé sejmowym z 2002 r. obiecywał „wspierać współpracę samorządu terytorialnego z partnerami zagranicznymi”¹⁹, ale w ostatnich latach ten wątek nie był zauważany.

Profesor Jan Zielonka w swej książce *Koniec Unii Europejskiej?* proponuje budowanie integracji europejskiej od dołu na bazie „solidarności różnych sieci międzynarodowych”, składających się z rządów krajowych i regionalnych, wielkich aglomeracji miejskich i organizacji pozarządowych. Być może w ramach takich sieci regiony zyskałyby na znaczeniu i dzięki temu stałyby się znacznie ważniejszymi i aktywniejszymi aktorami stosunków międzynarodowych?

18 Informacja Rady Ministrów o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w latach 2014-2015, http://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/minister_grzegorz_schetyna_o_prioritetach_polskiej_dyplomacji, dostęp: 10.11.2014.

19 Informacja Ministra Spraw Zagranicznych Włodzimierza Cimoszewicza na temat polskiej polityki zagranicznej w 2002 r., http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2012_2016/expose2/expose_2002/expose_2002, dostęp: 10.11.2014.

Literatura

Czapiewski, T. (2011). *Kształtowanie się systemu politycznego Szkocji*. Szczecin: Zapol.

Dumała, H. (2010). Motywy paradyplomacji. W: A. Pawłowska (red.), *Niepaństwowi uczestnicy stosunków międzynarodowych*. Lublin: Wyd. WSPA.

„Expose” (2013). Expose Ministra Spraw Zagranicznych Radosława Sikorskiego. Pobrano 14.12.2015, z: http://londyn.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/expose_ministra_spraw_zagranicznych_radoslaw_sikorskiego.

Heberlein, H. (1989). *Kommunale Außenpolitik als Rechtsproblem*. Köln: Deutscher Gemeindeverlag.

Hryniewicka-Filipkowska, W. (2012). Dyplomacja czy delegacja samorządowa za granicą? Charakter zagranicznych biur polskich województw. *Białostockie Studia Prawnicze*, nr 12, s. 135-143.

Kodolitsch von, P. (Hg.). (1989). *Kommunale „Außenpolitik”. Zur Auslandsarbeit der Gemeinden und zu den innerdeutschen Städtepartnerschaften*. Berlin: Deutsches Institut für Urbanistik.

Łuszczuk, M. (2013). Zastosowanie pojęcia „paradyplomacja” w świetle ewolucji badań dyplomacji niesuwerennej. W: B. Surmacz (red.), *Nowe oblicza dyplomacji*. Lublin: Wyd. UMCS.

Malarski, S. (2003). *Regiony i euroregiony, zagadnienia organizacyjne, prawne, administracyjne*. Opole: Wydawnictwo WSZiA.

Osica, O. (2013). Dlaczego dyplomacja samorządowa? W: *Dyplomacja samorządowa – wymiar wschodni. Strategia dla województwa podlaskiego (materiały z konferencji)*. Białystok: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, s. 18-19; pobrano 14.12.2015, z: http://roberttyszkiewicz.pl/attachments/article/619/dyplom_samorz_publicacja.pdf.

Pomianowski, J. (2013). Priorytety polskiej polityki zagranicznej a aktywność międzynarodowa samorządów. W: *Współpraca międzynarodowa samorządów a priorytety polskiej polityki zagranicznej. Materiały pokonferencyjne*. Poznań: Libro. Pobrano 14.12.2015, z: https://www.umww.pl/attachments/article/38240/SOKWMS_1_publicacja.pdf.

Sabitov, R. (2014). Paradiplomatic activity of Tatarstan during Ukrainian crises. *Krymskoje istoriczeskoje obozrienje*, nr 1, s. 68-76.

Schetyna, G. (2013). Polska ambasadorem wschodnich państw. W: *Dyplomacja samorządowa – wymiar wschodni. Strategia dla województwa podlaskiego (materiały z konferencji)*. Białystok: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, s. 16-17; pobrano 14.12.2015, z: http://roberttyszkiewicz.pl/attachments/article/619/dyplom_samorz_publicacja.pdf.

Skorupska, A. (2015). *Dyplomacja samorządowa – przykład Wielkopolski*. Warszawa: PISM.

Statz, A., Wohlfarth, Ch. (2010). *Kommunale Partnerschaften und Netzwerke. Ein Beitrag zu einer transnationalen Politik der Nachhaltigkeit*. Berlin: Heinrich Boell Stiftung.

Sticker, J. (1982). *Kommunale Außenpolitik: Jumelage, Verschwisterung, Twinning, Gemelagio. Verbroedering*. Köln: Deutscher Gemeindeverlag.

Surmacz, B. (2015). *Ewolucja współczesnej dyplomacji. Aktorzy, struktury, funkcje*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Szmigiel, K. (2009). *Regionalne po co i z kim? Relacje międzynarodowe samorządów województw*. Warszawa: Geoprofit.

Trzcieleńska-Polus, A. (2011). Współpraca interregionalna województwa opolskiego z zagranicą. W: M. Lis, K. Szczygielski, L. Drózdź (red.), *Województwo opolskie 1950-2010*. Opole: Wyd. PIN Instytut Śląski, s. 303-328.

Ziegler E.-A. (1992). *Kommunale Außenpolitik*. W: idem. (Hg.), *Freunde reden Tacheles. Der Beitrag der Städte zur Außenpolitik am Beispiel Deutschland-Israel*. Wuppertal: Peter Hammer Verlag.

The regional level of paradiplomacy (on the example of Opole Voivodeship)

Abstract:

The article is divided into two parts referring to the regional pillar of foreign policy. The first part outlines changes of international activity of the European regions, including international activity of the Polish voivodeships after a historical change in Poland at the turn of 80's and 90's of the XX century came about. It is followed by review of the selected concepts and terms applied when describing and analyzing interactions between regions and foreign entities. In the second part a case of the activity of regional self-government of the Opole Voivodeship is studied as an illustration of regional activity within international space. The analysis is aimed at verification of the thesis according to which we can observe a growing importance of an activity on the sub-state level understood as a regional activity, this process being indicated, among others, by transformation of economic, cultural and political dimensions of international relations. Another purpose of the article is to address question of what kind of gains are being derived by the Opole Voivodeship from its international cooperation? In the summary, a several postulates concerning international activity of voivodeships have been proposed for regional policy's practitioners.

Keywords:

regional self-government, cross-border cooperation, regional sub-state diplomacy, paradiplomacy, Opole Voivodeship